

На пат со Дуве Калма

Јан Мено Розендал

drugizborovi
||| |

oarewurden
||| |

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

На пат со Дуве Калма

Јан Мено Розендал

Вовед

Уште еден сончев ден. Имам секојдневна рутина: облекувам лесни алишта, го наметнувам ранецот и трчам по скалите за да излезам надвор што побрзо. Многу често овие недели, одам до Тумбе Кафе, ридче во јужниот дел на Битола. Прошетката ме води низ шопинг-прометната улица Широк Сокак, преку градскиот парк, во минатото, фудбалски стадион каде ФК Пелистер постојано играл без успех.

Во подножјето на ридот, имам друга рутина, застанувам кај вендинг машината за кафе. Потребни се десет денари, само 15 евроценти, за чаша со исклучително свежа кафеава течност. Невозможно е да се откажам од шеќерот, или во секој случај не знам како. Следниот дел е најтежок од целото патување: иако ридот можеби не е многу висок, патот до врвот е многу стрмен. Кога стигнувам до врвот, седам на клупата. Мојата клупа.

Се враќам назад кон градот цел испотен. Лево и десно од мене има планини, а пред мене се протега долината. Некаде на растојание, околу 10 километри воздушна линија, е границата со Грција. Но, без разлика колку и да се концентрирам, пејзажот не ми дава никакви индикации за тоа каде точно е границата. "Сето ова е Македонија", ми кажуваат луѓето цело време, од двете страни на граничната линија, поставена од луѓето. Но, што е Македонско, точно, и на кого му припаѓа? Не е лесно, Македонија е флуиден концепт, како што слушав од луѓе, поетичари. Се потсетив на вчера. Под голем меѓународен притисок, во оваа земја се одржа референдум за можна промена на името од "Поранешна Југословенска Република Македонија" во "Република Северна Македонија". Се разбира, треба да излезеш на крај со се: граници, јазик, име ... Без размислување, земам голтка вода и ја вадам брошурата од мојот ранец што ја донесов со мене од далечната Фризија. Се вика Fryslân and the World (Фризија и светот). Авторот е Дуве Калма.

Феноменот Калма

На 3 април 1896 г-дин и г-ѓа Калма од фризиското село Боксум биле пресреќни за раѓањето на нивното прво и последно дете. Единецот го крстиле Дуве. Момчето губи еден од неговите родители на рана возраст од 11 години: неговиот сериозно болен татко го гледа самоубиството како негов единствен излез. Со помош на некои земјоделци мајката и синот успеваат, но Дуве иднината не ја гледал во земјоделството: тој бил добар ученик и посетувал Гимназија, граматичко училиште (училиште во кое наставата е на латински јазик - јазикот на црквата), во Снек.

Паралелно со ова тој посетувал студии по теологија. Но, не гледал иднина ни во проповедањето и по кратко време се откажал од студиите.

Во меѓувреме, младиот Дуве направил неколку бранови со своето перо. Во 1913 година тој дебитирал со статии во *Sljucht en Rjucht*, дневното издание на *Frysk ('Ald') Selskip*, (фризиско ("старо") општество) се пуштило во продажба во 1844 година. Кратко потоа, тој пишувал рецензии за најголемиот фризиски весник, ``*Leeuwarder Courant*``. Амбициите на младиот човек не запреле тука: тој ги пратил статиите во националниот телеграф, и биле објавени. Неговото остро перо е забележано од страна на критичарите и симпатизерите слични на него: обожавателите и критичарите на новиот феномен брзо се поврзале еден со друг.

Ова се случило на 20 ноември 1915 година, кога Калма го основал, (*The Society for Young Frisians*), (Здружението на млади Фризи), на чело со него. Сепак, тој наскоро морал да се откаже од некоја моќ: Дуве бил повикан во армија, бидејќи дури и во неутралниот дел на Холандија, заканата од Големата војна се насирала на хоризонтот. Сепак, Дуве не исчезнал од сцената: тој бил и останал самопрогласен лидер на новата иднина за Фризија. Нова Фризија која требала да ги остави зад себе периферијата и провинцијализам и да бара централно место во, како што смета Калма, културата на Северното Море. Земете меѓународен став и ќе добиете квалитетна уметност: целта била поставена високо од самиот почеток.

Собирањето на фризската младина околу него била дел од планот што Калма го имал за да ја промовира фризската борба, борбата за зачувување, но исто така и развој на националните разлики. И не само тоа: тој сакал да го води потфатот. Ова довело до разни коментари, давајќи му ги прекарите како Крал на Фризија. Кралот што успеал да преживее неколку кризи, но кој на крај бил отстранет пред своето време. Во здружението на млади Фризи брзо се појавила атмосфера на незадоволство, многумина незадоволни од Калма.

Трансформацијата од првично затворен уметнички клуб до отворено општество, полемиката која Калма ја водел со противниците, постојаните промени во ставовите за политиката, религијата, тактиката или идеологијата на нивниот лидер: ништо од тоа не помогнало. Вообичаената жалба дека Калма ја менува својата идеологија и планови почесто од неговата облека, не била без причина.

Дали Калма бил роден да ја преземе оваа лидерска улога? Неговата библиографија се чини дека укажува на друго нешто: да се биде добар писател не мора да значи добар водач или политичар. Неговиот полемички, често личен стил го прави неговото пишување интересно, но лидерството бара повеќе тактизирање и самоконтрола. Иако харизматичниот Калма лесно можел да ги привлече следбениците, тој исто толку брзо можел да ги оттурне. Политичката авантура што ја започнал со својот пријател Феде Шурер, Христијанско-демократска унија, не успеала. Калма се повлекувал повеќе и повеќе, па дури го изгубил и Здружението по друг конфликт.

Во 1931 година ја напуштил Фризија за да стане учител во Ајндховен. Неговата улога во фризиското движење била завршена.

Сепак, на крајот на 1930-ти се случил пресврт на работите: авторот направил славно враќање кога ја одбрал својата дисертација за Гисберт Јапикс во Гронинген на 6 мај 1939 година. Ова била првата дисертација напишана на Фризиски јазик, а докторот Калма бил срдечно пречекан на фризиската културна сцена. Но, како што брзо го враќал интересот и восхитот, така повторно го загубил својот статус. Ова било резултат на вториот голем конфликт на светската сцена.

Откако Германците ја нападнале Холандија во мај 1940 година, тие брзо го пронашле патот до лидерите на фризиското движење. Дали тие можеле да бидат поподготвени за соработка со новите власти, режим што можел да биде поотворен за желбите на Фризија отколку претходната холандска влада?

За да управуваат со новонастанатата ситуација и да зборуваат во еден глас, тие решиле да основаат т.н. Триумвират, со седиште за либералното Старо општество и (Christian Society) христијанското општество, како и трето лице од народното движење, на некој начин еуфемистичко име за националсоцијализмот. Калма себеси се гледал како идеален претставник на Старото општество, но се преценил со тоа што се придружил кон Фризиската фашистичка партија. Загрижени поради овој развој, Старото општество го турнало неговиот истоименик Ц.Ц. Калма напред како кандидат, Дуве уште еднаш самиот се истуркал надвор од игра. За време на војната, Калма соработувал со окупаторот, нешто што е многу критикувано по ослободувањето во 1945 година: долго време му било забрането објавување. Забрана која тој ја игнорирал: карактеристично за Калма, тој сметал дека бил малтретиран за тоа, но никогаш не успеал да ја врати својата централна позиција во фризиското движење. Тој се повлекол во фризиското село Ротвел, каде што започнал да работи на преведување на целокупните дела на Шекспир, на кој тој многу му се восхитувал. Во моментите кога бил при крај со преведувањето, бил удрен од автомобил во 1953 година. Починал на само 57 години.

Можеби еден од најзначајните холандски историчари, Јохан Хуизинга, го карактеризирал (тогаш уште младиот) Калма како: извонредно талентиран и духовен млад човек кој пишува со опасна леснотија. Хуизинга, грандиозните зборови кои ги користел Калма во неговата работа ги нарекол типично провинциски: се ориентираат кон мистичното, како начин за надминување на периферијата. Ова се рефлектира во познатото дело на Калма, Фризија и Светот.

Фризија и Светот

Феномен, дури и икона но и конспиратор исто така, дилетант, проблематичар ... сите можете да ги користите за да го опишете Дуве Калма. Што го навело да оди во овие различни насоки? Неговата хомосексуалност во такви времиња кога ова, благо речено, не било прифатено од општата јавност, често се шпекулирало за ова прашање.

Верувањето дека затоа што не можел да сака жена, сакал Фризија да го сака, понекогаш е преувеличувачко. Верување кое лежи некаде помеѓу поп-психологијата и интересен агол на видување на работите. Сепак, можно е да се извлече една конзистентна мисла од сите промени во насоките: напредок и промоција на Фризија, која во на почетокот на 20 век била во стагнација. За ова Калма бил креативна сила, а не конзервативна: тој не сакал да изгради сид околу земјата, туку да ја стави Фризија во поголема целина. Да ја направи Фризија поинтернационална, без губење на својот карактер, како што е нејзиниот јазик.

Како лидер на новата генерација, тој навистина се чувствувал само на 29 јануари 1916 година, кога имал само 19 години. Говорот што тој го одржал на овој ден, насловен како Фризија и Светот, подоцна бил објавен и на тој начин бил зачуван. Тоа е говорот што го донесов со мене во Битола, текстот што го читам додека сонцето изгрева над Тумбе Кафе.

Говорот бил напишан и одржан во средината на Првата светска војна. Највпечатлив елемент бил поделбата на Европа која ја направил Калма. Според него, овој дел од светот, така вкоренет еден со друг, се состои од четири дела: словенски, латински, тевтонски и англо-скандинавски дел. Меѓутоа, суштината на ова прашање е: додека поранешната Тевтонска Холандија во текот на изминатите неколку децении станувала се повеќе "латинска", Фризија отсекогаш била поголем дел од културата на Северното Море, а со тоа и на англо-скандинавскиот дел. Освен тоа, Фризија е врската што недостасува, мостот помеѓу Скандинавија со Ибсен и Бјорнсен и Англија со Китс и Шели. Оваа функција на мостот, била слична на манифестираната судбина на Фризија.

Овој пристап има неколку импликации. Прво, ова значи поврзување со други народи: природно скандинавските и англиските нации, но исто така и фризиските сонародници во северна Германија, на пример. Така, фризискиот национализам на Калма е меѓународен: не гледал навнатре, туку нанадвор. Второ, тоа значело (културно) исклучување со Холандија, земјата со која Фризија беше врзана со политички и владини размислувања, меѓу другото, со векови.

Сепак, крајната, далекусежна претстава дека ова, исто така, можело да значи политичко отцепување од Холандија, која никогаш не била поддржана од Калма. Додека Фризија имала посебна функција како независен културен фактор, политичките импликации за ова останале ограничени за него и за Здружението на млади Фризи. Иако можело да се слушне дека Фризите имале право на отцепување врз основ на нивната Декларација за намера, тука застанале. Не само за Калма и Здружението на млади Фризи, туку и за другите, како и за подоцнежните времиња, до денешен ден.

Всушност, мислам дека може да се каже дека не гледаат проблем во ова во најголем дел од времето.

Се обидов да им го објаснам ова на неколку Европејци додека бев во Битола, дури и најголемите имиња во фризиското движење никогаш не сакале да бараат независност. Тоа е тешко во Битола, град опкружен со гробишта од различни етничка припадност, од луѓе кои загинаа овде за луѓе и земја, за идентитет, на ридовите на Балканот. Овде можете да го спроведете својот сопствен идентитет не само преку судницата, конференциите, списанијата или универзитетите: на улица, низ земјата. И ако треба, со сила.

Зошто никогаш не дошло до тоа во дваесеттиот век во Фризија? Историјата игра важна улога во ова: фризиското движење настанало кога холандската унитарна држава веќе постоела неколку векови. Држава која во соработка со Фризија морала толку долго да се бори против странските освојувачи. Политичката заедница помеѓу Фризија и остатокот од Холандија, колоквијално позната како "Холандија", бил свесен избор и имал одредена цел. Тоа што подоцна "Холандија" станала доминантна и тоа што луѓето во Фризија сакале да извојуваат поголема правда за својот јазик и култура, не довело до политички последици.

Вториот аспект стана тема за широки дискусии во кафулињата долж Широк Сокак; и во суштина се сведува на фактот дека Холанѓаните и Фризите не се револуционери. Ни сега, ниту пред еден век. Дури и по крајот на Првата светска војна, кога цела Европа била во постојани промени, Холандија останала релативно тивка. Повикот за социјалистичка револуција од страна на фризискиот политичар Питер Целес Троелстра бил сведен на "недоразбирање" подоцна во книгите за историја: настанот воопшто не бил значаен.

Сепак, тоа не значи дека идеите на Калма во времето на Фризија и Светот биле ослободени од обврски: авторот отсекогаш се залагал да го направи фризискиот главен јазик во владата и во училиштата: во неговите очи, холандскиот треба да биде секундарен јазик. Друга меѓународна перспектива: Калма сметал дека англискиот треба да се предава и во училиштата.

Сепак, во многу аспекти Калма не бил толку уникатен во идеите изнесени во неговиот говор Фризија и Светот. Во почетокот на 20 век имало обид за мобилизација на фризиската младина, во *Boun Jong Fryslân* (Сојуз на млади фризи) основана од Ц.Ц. Хоф, кој подоцна станал главен непријател на Калма. Идејата за култура на Северното Море не била нова: основачот на Старото општество, Хармен Систра, исто така, го искажал тој став. Слично на тоа, концептот на море како централна оска на споделена култура очигледно не е единствен.

Единственото достигнување на Калма било да му даде на фризиското движење нов импулс; во време кога цела Европа слушнала за малцинските групи.

Во Фландрија, на пример, во Бретања или во Велс: бидејќи (долгиот) 19-ти век бил век на национализмот, на крајот од таа ера дошло време малите и малцински јазици да го бараат своето место во општеството. Посебен случај е Балканот, каде што светската сила се распаднала, а неколку групи биле подготвени да ја завземат територијата. На многу понасилен начин отколку во Фризија.

Илинденската и македонската самосвест

За момент го враќам Калма назад во мојот ранец и продолжувам да шетам низ Тумбе Кафе. Поминувам покрај два борбени авиони од југословенската ера и малку подалеку гледам голема зграда. Тоа е стара воена академија користена од Османлиите до почетокот на 19 век. И Кемал Ататурк престојувал тука неколку години; Музејот на Битола има постојана изложба за него. Турските туристи си го знаат патот кон овој објект.

Болниот човек од Европа е еден од најпознатите и значајни описи на светската империја во опаѓање. Отоманската империја не продолжила со своите времиња, имала големи долгови, во 19 век се видел крајот на нејзината моќ и влијание. На западната граница на империјата, Балканот, разни групи бунтувале. Векот на национализмот бранувал и во: Србија, Бугарија и Грција, меѓу другото, се бореле за (повеќе) автономија, а Султанот немал друг избор освен да се согласи. Но, што е со Македонците?

Да се навратиме на воведот: дали Македонците постојат? Каде започнува и завршува нивната земја, кој живее таму и кое е нивното заедничко минато? Имало ли причина зошто само на крајот на 19-тиот век се појавило македонско движење кое мислело на македонскиот идентитет?

Веќе во 1893 година била основана Внатрешна Македонска Револуционерна Организација ВМРО во Salonika (денешен Солун во Грција). Значи, внатрешна организација за сите Македонци, но со меѓународна перспектива. Што се однесува до последниот дел, важно е да се знае дека Македонците сфатиле дека нивната борба ќе стане успешна само со меѓународна поддршка. Затоа групата се обидела да привлече внимание со сето она што го направила; како што е киднапирањето на американската мисионерка Хелен Стоун во 1901 година. Во тоа време, тие извршиле некои терористички напади, во како што го нарекуваат денес, Солун, како на пример францускиот патнички брод Гвадалкивир. Всушност, таканаречените Гемииции уште се слават како херои во Македонија, тие добиле истакнати статуи во Скопје.

Во пролетта 1903 година се пролеало многу крв. На 4 мај Гоце Делчев, еден од најистакнатите револуционери, бил убиен. Ова довело до немири низ целата земја, а луѓето се обиделе да започнат вистинска револуција дури шест пати. Тие не успеале. Ниту Илинденско востание не успеало. Сепак, контраинтуитивно, тоа не било директна цел.

ВМРО имала поголема цел: да го разгори огнот на анти-турските чувства на европските сили и да ги интервенира во регионот. Цинично: тие се надеваа дека отпорноста на Отоманската револуција ќе биде толку крвава што "Европа" повеќе нема да може да издржи и не може да стори ништо. Меѓутоа, револуционерите немаа среќа. Прво, затоа што Македонија не беше подготвена за револуција, ни воена, па дури ни организационо. Вториот проблем бил тоа што револуционерите не ја имале истата цел: една група борци сакала независност за Македонија (сепаратистите), другата група ја гледала Македонија како дел од Бугарија со која го дели јазикот (унитаристите).

Многу од борците на ВМРО биле и од Бугарија, или барем таму го добиле своето образование. Третиот проблем бил од тактичка природа: токму овој период, околу 1900 година, европските сили не сакале да интервенираат на Балканот. Од разни причини, тие сакале болниот да остане слаб, но жив.

Сето ова беше препознаено и признаено од многу револуционери: многумина од нив, како што се Делчев, Сандански и Карев, се изјасниле против бурните и импулсивни акции. Сепак, нивните гласови биле пригушени од други кои мислеле дека е време да го запалат фитилот.

На 2 август 1903 година, на денот на Свети Илија (Илинден), започнала револуцијата. Започнала во градот Крушево, високо во планините, непристапно. Македонците издржале десет дена, десет дена од "Крушевската Република", прва од ваков вид прогласена на Балканот. По десет дена Отоманците пристигнале за да го обноват редот, користејќи ги очекуваните сурови методи. Немало Европска интервенција во овој масакр.

Значи, неуспешна револуција, но една од најважните за стремежот на македонскиот народ за сопствена држава. Револуционерите не само што апелирале до христијаните, туку и до исламскиот дел од населението. Во памфлет, кој не е зачуван во неговата оригинална форма, освен овој фрагмент, им било појаснето на локалните муслимани, група која најверојатно имала повеќе афинитет кон корегиозните османлии, отколку за Македонците, дека се бореле и за нив и за нивните права. Конфликтот не бил мотивиран од религиозни чувства, туку бил обид на сите Македонци против заеднички противник. Непријател кој оданочувал во голема мера и бил организиран феудално. Дали е премногу за да се види врската со фризскиот гнев за отсуството на власт во Холандија?

Да се вратиме на Илинден и што следува. Внатрешната борба меѓу унитаристите и сепаратистите била решена во корист на второто место на конгресот во Рила неколку години подоцна: автономна Македонија би била цел на ВМРО. Цел што можела да се постигне само во 1991 година.

Право на автономија: јазик и идентитет.

Уште со Калма во мојот ранец шетам низ градскиот парк на Битола, каде статуи на паднатите локални херои, херои од различни конфликти и епохи зјапаа во мене. Ова соседство сигурно го познава својот фер удел во војните: во текот на Првата светска војна, Балканскиот фронт бил блиску до градот. И пред тоа, имало неколку балкански војни; прво со сите, односно Срби, Бугари и Грци, против Османлиите, потоа едни против други. Со жртвување на Македонија.

Сите три бараа удел од земјата, на историски, јазични или етнички основи. Од југ Грците, од исток Бугарите, од север Србите. Преку инфилтрациите, црковните расколи, информативните кампањи, борбите или пријателска офанзива, сите три се обиделе да ја освојат оваа земја и нејзините жители за нивна кауза. Сите три барале, и добиле, поддршка за нивното барање од европската сила. На крајот, македонската земја била поделена меѓу трите земји во 1913 година.

Како што американскиот претседател Вилсон зборувал за правото на автономија за народите ширум светот во 1918 година, исто така и говорот што заинтересирано го слушала фризиската младина од Калма, Македонците немаат земја ниту свој (признат) јазик. Грците дури забранувале да се зборува македонски во нивните домови во нивниот дел. Никогаш нема да биде толку лошо како оној во Фризија во врска со Холандското владеење.

Втората светска војна создадала нова димензија, особено во српскиот дел. Овој дел од Македонија се чувствувал маргинализиран од страна на Србите и пред тоа, па затоа, во прво време, ги дочекале бугарските фашисти како ослободители: зарем тие не се роднини со приближно ист јазик?

Но, од друга страна, Бугарите се покажаа како лоши гувернери, кои ги обновиле чувствата на угнетување кај народот. Тактиката која остроумно ја играл партискиот лидер Тито: тој го испратил својот поручник Темпо да го организира отпорот и, како што силите на Оската (Рим-Берлин-Токио) биле дефинитивно поразени кратко време потоа, Македонија станала дел од повоената Југославија.

Повторно "дел од", но со поголема автономија како дел од федерацијата. Југословените (сепак, предводени од Србија) дури и го засадиле семето на националниот идентитет во срцата на Македонците. Се разбира, тоа било направено од личен интерес: со доделување на Македонците свое место под сонцето, на жителите неможело лесно да им се влијае да бараат крајно ослободување на исток со Бугарите.

Јазикот бил и останал важен карактеристичен културен елемент во овој поглед. Затоа, генијален потег бил кога Тито (за прв пат) официјално го признал македонскиот јазик како "свој", наместо само како "бугарски акцент. Моментот бил симболичен: се случил на 2 август 1944 година, на денот на Илинден. Една година подоцна била стандардизирана македонската азбука, иако бугарите протестираше, тоа го гледале, само како "југословенски изум".

Овој "изум" не бил единствениот потег: "националната историја" на Македонија, со акцент на словенечкото минато во земјата, станала дел од училишниот наставен план во Југославија. Покрај тоа, била основана и Македонска православна црква. Во овие и подоцнежните години, големите воени конфликти останале како нешто од минатото: Бугарија била членка на варшавскиот пакт, Грција станала членка на НАТО и Југославија го барала и го нашла свој пат низ Титоизмот. Се развил нов баланс, иако се покажал како исклучително слаб по смртта на Тито и распаѓот на Советскиот Сојуз и неговите вазали.

Зборовите "Балканска војна" потсетувале, не само на нешто од античко време, туку и нешто од 1990-тите. Југословенската Македонија ја прогласила својата независност и била поштедена од злосторствата што се случиле, на пример, во Босна и во Косово. Среќа за Македонија било итното признавање на нивната земија од страна на Бугарија (иако тоа било само како "држава" не како "нација"), додека Грците се повлекле од барањето за дел од Македонија за себе. Сепак, името ...

Северна Македонија, Фризија, Европа и светот

Се качив по скалите и се вратив во мојот стан. Го ставив Калма на маса и го вклучив телевизорот: вести за разбира. Стана јасно дека мнозинството Македонци кои гласаа за време на референдумот гласаа ЗА.

Истовремено, ми беше јасен фактот дека одзивот беше извонредно низок: дури и многу млади луѓе со кои разговарав неодамна, останаа дома. Предлогот во сегашната форма е едноставно навредлив и над сè: што е важно? Дефетизмот е сосема популарно чувство, политиката е само нешто што им го поречува патот на луѓето, тие се изнаслушаа премногу празни ветувања.

Сепак: ако се согласат двата парламенти, тогаш ПЈРМ може да се смени во Република Северна Македонија. Мислам дека тоа е елегантно решение, но знам дека сум непристрасен за ова. Пишувам блог за референдумот За други зборови и го давам името Што има во името? Ме смее фактот што Калма ги преведе истите зборови на фризиски.

Дали ова ќе биде последното поглавје за ова оспорено парче земја? Не изгледа така. Иако границите на југ, исток и север се релативно цврсти, на запад во Албанија има многу поплаки од Косоварите и Албанците во Македонија.

Особено во северозападниот дел на земјата живеат многу муслимани, кои сметаат дека се граѓани од втор ред. Во меѓувреме, христијанското мнозинство има сомничаво око за нив: дали би можеле да бидат "петта колона" во оваа земја? Може да се почувствува тензија дури и во Битола, што довела до насилни немири и уништување помеѓу двете групи во 2001 година. Се уште се сеќавам на зборовите и гестовите на еден локален поет, од пред неколку дена: кој пукајќи ги прстите рече: "Тоа може повторно да се случи".

За подобра иднина тие најчесто ги вртат очите на запад, каде долго време остана релативно мирно и каде луѓето живеат просперитетно и слободно.

Европа во која официјално се признаваат малите и малцинските јазици, иако подлабокото признавање на Фризискиот јазик мораше да се присили со добро познатиот и озлогласениот Кнеppelfreed (Cudgel Friday) од 1951 година. И покрај тоа, фризскиот национализам останал ограничен по тој настан: дури и Фризиската национална партија не цели да ја отцепи Фризија од другите провинции во Холандија.

Поврзувањето помеѓу културите на Северното Море никогаш не се реализирало целосно, освен во неколку случајни соработки. Самиот Калма подоцна поминал низ различни патеки: неговиот гнев кон Германија во голема мера исчезнал во (почетокот на) Втората светска војна. Ова кажува каков опортунист бил Калма: предвесникот во негово време бил многу важен за пробивот на фризското движење, но неговиот недостаток на идејност и организациски талент го спречил да ја одигра важната улога што луѓето ја очекувале од него во 1916 година кога неговото предупредување со Фризија и Светот целосно го потресе културниот живот на Фризија.

Кој знае, можеби Фризија и Македонија ќе биде дел од истата коалиција во блиска иднина: ако, се оди како што треба, Северна Македонија ќе стане членка на ЕУ за неколку години. Разликите помеѓу двата региона се очигледни, на пример: периферната Фризија спроти центарот на меѓународни линии, односно, Македонија. Фризија се развивала во релативна слобода и смиреност во текот на изминатите векови, додека Македонија исто толку долго била потчинета. Хомогената Фризија во контраст со разновидната Македонија. Фризија е дел од Холандија, додека Македонија е своја држава со свои малцинства во неа ...

За крај: дали Калма бил во право, дали душата на словенските народи навистина е поразлична од културата на Северното Море? Или и овие концепти се променливи?